

Kalaallisut allattariarsorfuni soraarummeerneq 2023

GUX

Kalaallisut A

Ilitsoqqussaralugu

Marlunngorneq maajip 23-at 2023

Nal. 09.00-15.00

2023-mi upernaakkut
Ilinniarnertuunngorniarfimmi soraarummeerneq

Imarisaa

Siulequt.....	3
Soraarummeerutit.....	4
Nuna tamakkerlugu angusat.....	5
Karakterit.....	5
Ukiut ingerlanerini angusat.....	5
Allatat agguataarneri (%-nngorlugit).....	6
Maluginiakkat.....	6
Naggasiut.....	9

Siulequt

Ukioq manna Ilinniarnertuunngorniarfinni kalaallisut allattariarsorluni soraarummeernerit maajip 23-anni ingerlanneqarput. Matumani nalunaarusiami soraarummeernerni angusat saqqummiunneqalerput. Censorinut qujavunga, kajumissuseqarlutik aalajaallutillu piumaffigineqarnerminnik naammassinninneranut. Nuna tamakkerlugu ilitsoqqussaralugu kalaallisut oqaasillit 262-t allattariarsornermi soraarummeerput.

Eva Møller Thomassen

Kalaallisut atuartitsinermi siunnersorti

Soraarummeerutit

Mappersakkami uani aqquusaakkat assigiinngitsut inuunermik ilusilersuisarnerat sammineqarpoq. Inuunermi aporfiit, alianartut, naapertuilluannngitsuliernerit, nuannersut nuannersunngortitsinerillu sammineqarput. Mappersakkami najoqqutat atorneqartut ataatsimut qulequtsissagaanni qulequtarissagaluarpaa: ***Inuunerup ilusilersorneqarnera***

*Qulequttat ilaat **ataaseq** allaaserissavat*

1. Qulequtaa: **Mannik tulugarlu**

Qanga pisimasut ullutsinni qaqilerneqarlutik aalassassutaasarpur. Uani najoqqutami allattup oqaatiginiakkani toqqaannartumik oqaatiginagit assiliannngortillugit oqaatigai. Najoqqutaaq 1.A isumasioruk, isumasiuininni najoqqutaaq 1.B isumassarsiorfigisinnaavat. Oqaluttuarisaanermi pisimasut qaqilerneqartartut aalassassutaasartullu isumaliutersuutigikkit.

2. Qulequtaa: **Inuunermik qaamasumik isiginnittaaseqarneq**

Tusagasiortut ilisarititsinerminni assigiinngitsunik periuseqartarput, ilaatigut ilisarititsinerminni nuannersut alianartullu ersersinniartarpaat. Tusagasiortup isiginnaartitsisarumik isiginnaagasiortartumillu ilisarititsinera misissoqqissaaruk nalilerlugulu. Inuunermi suliarisimasanik qujamasuuteqartarneq isumaliutersuutigiuk.

3. Qulequtaa: **Eqqaamasalersaarneq**

Inuit ilaat imaannaanngitsunik aqquusaagaqartarput inuttulli ingerlaqqissinnaasarlutik. Eqqaamasalersaarutini eqqaamasalersaartup inuunerata oqaluttuassartaa tiguartinnassaguni immikkuullarissuseqartussaavoq. Najoqqutaaq misissoqqissaaruk, misissueqqissaarininni najoqqutap tutsuiginassusia immikkuullarissusialu isiginiassavatit. Inuunermi isumakkeerfiginnissinnaaneq isumaliutersuutigiuk.

Nuna tamakkerlugu angusat

Nuna tamakkerlugu kalaallisut ilitsoqqussaralugu oqaasilinni 262-it allattariarsorlutik soraarummeerput. Ukioq manna angusaq agguaqatigiissillugu 4,8-voq, ukiup siuliani angusaq 5,1-usoq. Taamaalilluni ukioq manna angusat ataatsimut isigalugit appariatsiarsimapput.

Karakterit

Karakterit nuna tamakkerlugu imaapput:

Karakterit	Amerlassusaat
12	7
10	22
7	70
4	86
2	54
0	23
-3	0

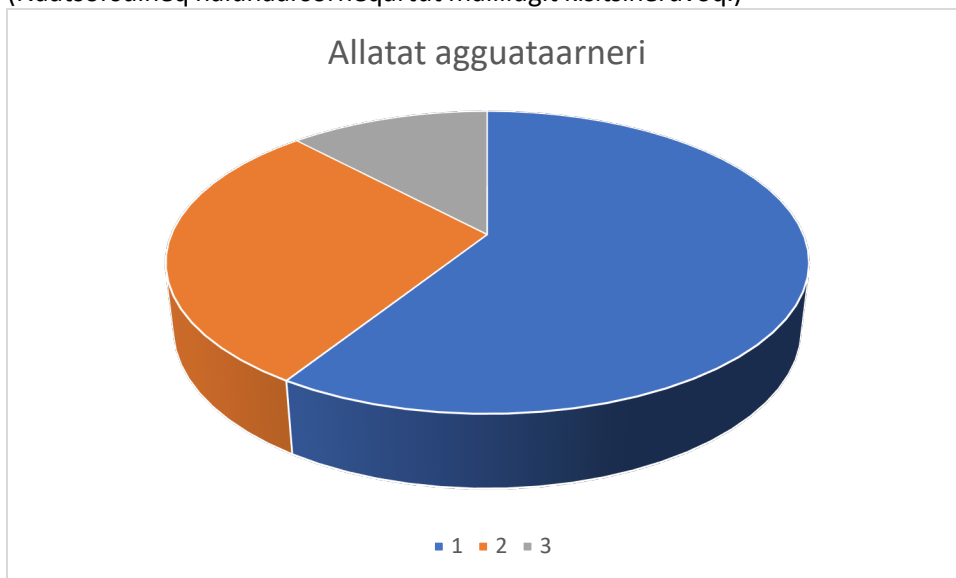
Karakterit annerpaaq 12, soraarummeertunit 262-nit arfineq-marlunnit anguneqarpoq. Amerlanerpaappullu karakterinik 4-mik angusaqartut, taakku 86-upput. 23-it angusingitsoorput!

Ukiut ingerlanerini angusat

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
5,8	4,7	5,2	5,7	5,2	5,1	5,2	4,8	4,6	5,4	5,1	4,8

Allatat agguataarneri (%-nngorlugit)

(Naatsorsuineq nalunaarsorneqartut malillugit kisitsineruvoq.)

1. Mannik tulugarlu allaaserinnittut 12%-iisa toqqarsimavaat, taannalu agguaqatigiissillugu 5,4-mik karakterinnaaffiuvoq
2. Inuunermik qaamasumik isiginnittaaseqarneq allaaserinnittut 29%-iisa toqqarsimavaat, taannalu agguaqatigiissillugu 5,0-mik karakterinnaaffiuvoq
3. Eqqaamasalersarneq allaaserinnittut 59%-iisa toqqarsimavaat, taannalu agguaqatigiissillugu 4,5-mik karakterinnaaffiuvoq

Maluginiakkat

Suliakkiut siulleeq Mannik tulugarlu ikittuinnaat toqqarsimavaat, agguaqatigiissitsinermili karakterigissaarfiunerpaalluni. Atuartunit nukittuunit toqqarsimaneqariaannaavoq.

Isumasiuinermi assiliannngortitsinerup iluani taaguutit ilaatigut nalornisumik atorneqarput. Taaguutit oqaaseqatigiinnut tapugunnissaat ilaatigut nattaqqallisaarpoq (eqarluni), taaguutillu pigiliutivissimannginnerinut ersiutaalluni.

Atuartut allaaserisaanni piffissalersuineq ilaatigut tappiffigineqarpoq, aammali piffissalersuineq naalagaatippallaarsinnaasarpaat. Najoqqutaq ilaatigut piffissalersuinermit "ikkunniarneqartarpoq".

Malunnarpoq atuartut nukittuut najoqqutaq qinersimagaat isumasiuinerlu ataatsimut tamaat isigalugu pitsaalluni.

Nukittuut inuiaqatigiinni oqallisigineqartut iserfigaat.

Suliakkiut 2 Inuunermik qaamasumik isiginnittaaseqarneq allattut 29 %-isa toqqarsimavaat, agguaqatigiissitsinermilu 5,0-mik angusaqarfiusimalluni.

Najoqqutaq imarisamigut oqippoq, naak taakkartorneqartut ilaat oqimaassinnaagaluartut. Najoqqutap sammisat assigiingitsut iserfigai:

- Annaasaqarneq: Ataataasoq toquvoq, spiralilersikkami meerartaanngitsoorpoq
- Imerajuttuuneq: Anaanaasup uillarnermi kingorna imerajuttunngornera
- Atuariartortarneq: Meeraalluni Danmarkimut aallarnera, ilaqutariinni ikiortinngornera, ilinniartitsisunngorniarnera isiginnaartitsisartunngorniarneralu
- Isiginnaartitsisutut qaffakkiartornera: Qanoq aallartippa qanorlu angusaqarpa?
- Quianartunngortitsisarneq:

Pitsaassagaluorpoq atuartut allaaserinnilinnginnerminni sammisat assigiingitsuuneri eqqumaffigisartuuppatigut, taamaaliornermikkut namminneq tiguartiffigisatik iserfigisarsinnaagamikkit. Atuartut misissukkatik nalilersortartussaavaat, nalilersuisarnerlu ersarinnerusoq amigaatiginarpoq, assersuutigalugu Aaggap anaanaami imerajuttunngornera spiraleqarsimaninilu tunngavigalugu meerartaanngitsoornera annerusumik iserfigineqanngilaq. Aturtut tamanna nalilersinnaagaluorpaat. - Aaggap nammineq piumasarisimanerpaa? Imaluunniit tusagassiortoq sooq qaqilerinngila? Tusagassiortoq isornartorsiorneqarsinnaavoq, atuartullu ilisarititsinerit pitsaagisatik taakkartorsinnaagaluorpaat. Atuariartortarneq sammisanut ilaavoq, Aaggap atuariartortinneqarnera inuttaanummita qanoq sunniuteqarsimava? Isiginnaartitsisartunngorniarneq sammisanuttaaq ilaavoq, minnerunngitsumillu Aaggap quianartunngortitsisarnera ersersinneqarluni: Seeqquluppoq sivisuumillu pilatsinnissani utaqqivaa, millisimaninilu quianartunngortippaa. Aamma aalisakkamik isatsinnini kanngutsinnarsinnaasoq quinartunngortippaa.

Atuartut naliliisinnaanerit ulluinnarni atuartitsineri eqqumaffigineqarnerusinnaavoq, assersuutigalugu reader-responsip (læserorienteret litteraturpædagogik) aallaaviginerusarnissaa.

Atuartut ilaqarput misissuinnerminni oqaluttuareqqiiginnartunik (najoqqutami oqaatsit atorineqartut allanngornagit atoqqiinnarlugit). Misissuinnermi taaguutit atorineqarneri atuartut ilaasa eqqumaffigaat, aammali ilaqarput oqaluttuareqqiiginnarpallaartunik. Najoqqutap allaaserinerani taaguutit atorineqarsinnaasut amerlapput: Avatangiisit inummut sunniisarneri, piffissaq (qanga pisuua, taamanilu inuit qanoq atugaqarpat?) il.il.

Allattut affaat sinnilaarlugit suliakkiut kingulleq *Eqqaamasalersarneq* toqqarsimavaat, taannaavorlu aamma agguaqatigiissitsineri appasinnerpaamik karaktereqartoq. Uggornarsinnaavoq atuartut najoqqutaq sooq tiguartiffiginerlugu oqaasertalersinnaanngimmassuk, najoqqutarmi tiguartinnartortaqrpoq.

Oqaluttuaq eqqaamasalersaarutaavoq, eqqaamasalersaarutillu ilisarnaatai taakkartorneqarsinnaasut tassaapput: Oqaluttuortoq meeraanerminit aallartilluni pisut oqaluttuaralugit nalilersuisarnera isumaliutiginnittarneralu. Eqqaamasalersaarutit immikkuullarissuseqartarput, uanilu oqaluttuortup

ilitsoriaarnera, toqutsinera, katititaanera kiisalu timiminik ajoquserujussuarnera immikkuullaritsitsipput. Aammali eqqaamasalersaarutit anngiarnermik imaqartarput, soorlumi uani oqaluttuartup iliuuserisani sakkortoog (toqutsisoorneq) oqaluttuarigaa. Anngiareerami oqaluttuani naggaserpaa eqqissilluni toqusinnaangorluni.

Suliakkiutinut ilaavoq oqaluttuap tutsuiginassusaa. Eqqaamasalersaarnermi oqaluttuat tutsuiginassusaat apeqquersorneqarsinnaasarpoq, kisiannili oqaluttuartup nammineq inuunerminik paasinninnera pisimasunillu eqqaamanninnera qitiusarput. Aammali atuartutut immaqa tutsuiginassuseq soqutaavallaarneq ajorpoq, atuartutut oqaluttuartoq tarrarsorfiginerusarparput, misiginneqatigalugu aammali aalassannissarput (tupalluta) pisariaqartissinnaasarlutigu.

- Oqaluttuartoq: Oqaluttuartup pisunik oqaluttuarinninnera kisiat tutsuigisariaqarparput allammi oqaluttuartinneqanngillat allatut uppernarsaasinnaasut oqaluttuartinneqanngillat. Taamaattumik *uangaasup* oqaluttuai kisiisa naatsorsuutigisinnaavagut. (soorlu oqaluttuat).

Eqqaamasalersaarummi qanga pissutsit takutinneqartut eqqartugassaqqipput, soorlu kalaallit kulturianni atsianik qujagisaqartarneq. Makkorsimut atsiaasut taamallu asannittut amerlapput. Taamaakkaluartoq pisoq alianartoq Makkorsip inuuneranik saqitsitsisoq takkummat qujaginnittaasut eqqaaneqanngivipput.

Nunaqqataasut sooq Makkorsi illersornianngilaat asattuulluguluunniit? Ataataasup iliuusai kusanangikkaluartut nunaqqataasut ajoqummat akuliuffiginngilaat? 1930-40-kkunni nunaqqatigiinni ajoqit qanoq inissisimasimappat?

Atuartut ilaatigut oqaluttuag piffissalersuinermit "ikkunniarsarigaluarpaat". Nunaqarfimmi avinngarussimasumi inuuneq piffissalersuinermit "ikkutiinneqarsinnaannginnera" qujanartumik ataasiakkaanguit takusinnaavaat.

Ataatsimut isiginnilluni maluginiakkat tassaapput atuartut suliakkiummik siullinnarmik suliarinnittut, suliakkiutillu aappaa pinnagu allaaserinnittunik imaluunniit titarnialuinnannguanik akissuteqartunik.

Suliakkiutit eqqumaffiginissaat pingaaruteqarpoq, atuartummi misissueqqissaarnermik isumasiuinermillu sanngiiffillit suliakkiutip aappaani isumaliutiginnissinnaanerminnik takutitsilluarsinnaagaluarput.

Ulluinnarni allannerup atorpeqarnerunissaa innersuukkusunnarpoq, ilaatigut kalaallisut allannissamut sungiusarneqarpallaarsimangitsutut isikkoqartarmata.

Naggasiut

Ukioq manna kalaallisut ilitsoqqussaralugu allattariarsorluni soraarummeernermi agguaqatigiissillugu angusaq tassaavoq 4,8 siornamut 5,1-usumut naleqqiullugu appatsiarsimalluni.

Soraarummeertunit 262-nit 23-it angusingitsoorput. Arfineq-marluk karakterimik qaffasinnerpaamik 12-mik karaktereqarput.